

Cykl - Poznać Humanizm. Część III.

Temat: POCZUCIE WSPÓLNOTY

Edukacja wczesnoszkolna. Kl. 1-3

Cykl POZNAĆ HUMANIZM zawiera scenariusze lekcji etyki dla wszystkich etapów edukacyjnych.

WPROWADZENIE DO CAŁEGO CYKLU

Humanizm jest etycznym, naukowym i filozoficznym światopoglądem, który zmienił świat. Jego korzenie sięgają do filozofów i poetów starożytnej Grecji i antycznego Rzymu, konfucjańskich Chin, ruchu Carvaka w klasycznych Indiach. Humanistyczni artyści, pisarze, naukowcy i myśliciele przez ponad pół tysiąca lat wywierali piętno na czasach nowożytnych. Pojęcia nowoczesność i humanizm są często uznawane za synonimy, gdyż poglądy i wartości humanistyczne wyrażają odzyskaną wiarę w zdolność ludzi do samodzielnego rozwiązywania ich problemów i przekraczania granic nieznanego.

Współczesny humanizm datuje swoje początki w renesansie i doprowadził do rozwoju nowoczesnej nauki, wzbudził nowe idee sprawiedliwości społecznej i rewolucje demokratyczne naszych czasów. Humanizm przyczynił się do sformułowania nowego etycznego poglądu, w którego centrum znajdują się takie wartości, jak wolność i szczęście oraz ogólne prawa człowieka.

Międzynarodowa Unia Humanistyczna i Etyczna (IHEU) w dokumencie „Minimal Statement” tak sformułowała swoje przesłanie.

„Humanizm jest demokratycznym i etycznym światopoglądem. Wedle niego ludzie są wolni w odpowiedzialnym nadawaniu swojemu życiu sensu i kształtu. Humanizm jest za rozwojem przyjaznego ludziom społeczeństwa. Jego podstawą jest nasza zdolność do rozsądnych etycznych decyzji oraz do wolnych, krytycznych badań.

Humanizm nie jest religijny i odrzuca nadprzyrodzone postrzeganie świata realnego” (Meksyk 1996).

Publikowane w cyklu POZNAĆ HUMANIZM scenariusze lekcji etyki pochodzą ze zbioru „Humanismus kennen lernen” opracowanego przez Humanistischer Verband Deutschlands (Humanistyczny Związek Niemiec). HVD wychodzi z następujących podstaw.

„Humanieści wiedzą, że przy nie małej już znajomości otaczającego nas świata, człowiek i społeczeństwo nie posiadli całej wiedzy. Odpowiedzi na pytania o kształtowanie własnego życia muszą być nieustannie korygowane społecznie i naukowo. Światopogląd humanistyczny powstaje ze ścierania się opinii. Ten spór dokonuje się w nowoczesnym, współczesnym humanizmie z uwzględnieniem następujących zasad.

- **Indywidualność.** Niepodważalnym punktem wyjścia jest wyjątkowość, неповtarzalność każdej istoty ludzkiej. Humanieści przyznają jej suwerenne decyzje. Uznają i podzielają jej życzenia i prawa do życia wedle własnych zasad.

- **Samookreślenie.** Wszyscy ludzie mają jednakowe prawo do nieskrępowanego rozstrzygnięcia o swoim życiu i do swobodnego wyboru własnego światopoglądu. Samookreślenie jest połączeniem osobistej wolności i społecznej odpowiedzialności; należą do niego świadomość granic ludzkich możliwości i zdolność do stosownego samoograniczenia się.
- **Otwarcie na świat.** Humanisci kształtują swoje poglądy bez odnoszenia ich do Boga i do innych instancji metafizycznych. Nie potrzebują żadnej istoty wyższej, ponad stworzone przez ludzi instancje pocieszenia, miłości, nadziei, kary lub zachęty.
- **Solidarność.** Humanisci pracują nad przygotowaniem ludzi do tolerancyjnych, solidarnych i odpowiedzialnych zachowań i do takiego kształtowania ich wzajemnych relacji, aby we wszystkich dziedzinach życia było możliwe odpowiedzialne samookreślenie się.
- **Krytycyzm.** Wychodząc z humanistycznego światopoglądu humanisci wspierają konstruktywny i odpowiedzialny przepływ idei. Krytykują każdy dogmatyzm i nie głoszą „prawd”, które nie podlegają żadnej krytyce i dyskusji.” (Hannover, grudzień 2001)

Podczas lekcji z cyklu POZNAĆ HUMANIZM uczniowie odnoszą się do następujących pytań.

- Co to jest rzeczywistość?
- Jak zachowujemy się wobec nieznanego?
- Czy istnieją prawdy absolutne?
- Co to jest religia i jak interpretujemy poszczególne rodzaje wierzeń?
- Na czym opiera się moja etyczna orientacja?
- Co myślę o sensie życia?

CELE NAUKI

- Nauczycielka wspiera uczniów w świadomym rozwijaniu ich własnego pojmowania życia.
- Uczniowie poznają i uczą się poszanowania podstawowych idei światowego humanizmu i humanistycznego pojmowania życia: samostanowienia, godności ludzkiej, społecznej odpowiedzialności, teraźniejszości i doczesności.
- Uczniowie poznają osobistości z przeszłości i teraźniejszości, które publicznie angażowały się lub angażują na rzecz idei humanistycznych.

Podstawowe idee humanizmu, zwane też postulatami humanistycznymi są tematami poszczególnych lekcji cyklu POZNAĆ HUMANIZM. Postulaty te, a zarazem tematy poszczególnych lekcji, to:

- Przynależność do natury
- Równość
- Poczucie wspólnoty
- Wolność
- Rozsądek

WSKAZÓWKI DLA WSZYSTKICH LEKCJI CAŁEGO CYKLU

MATERIAŁY

Możliwie duży arkusz białego papieru oraz kartki formatu A5, grube mazaki, taśma klejąca. Nauczycielka przygotowuje plakat pod hasłem „Człowiek w centrum uwagi”. U góry plakatu napis: *Co potrzebuje człowiek do szczęścia?*

Uczniowie dostają kartki A5, na których będą notować, co im się kojarzy z tytułowym pytaniem. Na jednej kartce zapisywana jest tylko jedna myśl. Kartki odnoszą się do aktualnego tematu lekcji. I tak na przykład.

Temat RÓWNOŚĆ; ewentualne odpowiedzi:

- Wszyscy ludzie są równi.
- Każdy powinien być równo traktowany.
- Każdy powinien być sprawiedliwie traktowany.

Temat POCZUCIE WSPÓLNOTY; ewentualne odpowiedzi

- Człowiek potrzebuje innych ludzi.
- Człowiek jest istotą społeczną.

Temat ROZSADEK; ewentualne odpowiedzi

- Człowiek w swoim postępowaniu ma prawo kierować się rozsądkiem.
- ltd. itp.

Po upewnieniu się, że wszyscy wypełnili kartki, nauczycielka prosi uczniów o przyklejenie karteczek na plakacie pod aktualnym tematem lekcji.

Plakat jest w taki sam sposób wykorzystywany przy przerabianiu pozostałych tematów lekcji

SCENARIUSZ LEKCJI

Poczucie wspólnoty

Wariant 1.

Materiał tekstowy

Brakuje Janka

Klasa wyjechała na wycieczkę. Jest już wieczór i trzeba wrócić autobusem do miasta.

Jednak nie ma jednej osoby, Janka. Nauczycielka zauważyła to po policzeniu dzieci.

„Czy ktoś z was wie coś o Janku?” – pyta nauczycielka.

Nikt jednak nic nie wie „Zaraz przyjdzie” – mówią dzieci.

Wszyscy weszli do autobusu i zajęli miejsca.

„Gdzie go ostatnio widzieliście” – dopytuje się nauczycielka.

„Kogo? Janka?. Dokładnie nie pamiętamy, ale on na pewno przyjdzie” – odpowiada klasa.

Na zewnątrz zrobiło się chłodno i wietrznie, ale w autobusie jest ciepło. Dzieci powyjmowały swoje ostatnie kanapki.

Nauczycielka i kierowca autobusu wyszli na drogę.

Ktoś z uczniów zapytał – „Czy Janek w ogóle był z nami, ja go nie zauważyłem”.

„Ja też nie” dodał inny.

Ale rano, kiedy przyjechali na miejsce, nauczycielka dokładnie wszystkich policzyła. Przy obiedzie w gospodzie również, także po zakończeniu zabawy w terenie. Wtedy Janek był w grupie.

„On jest zawsze taki cichy – powiedział ktoś – nie zauważa się go wcale”

„Dziwne, że on nie ma żadnego przyjaciela – zdziwił się ktoś inny – ja nawet nie wiem, gdzie on mieszka”. Także inne dzieci tego nie wiedziały. „Ale to nieważne” – dodały szybko.

Nauczycielka i kierowca ruszyli drogą do lasu. Dzieci przyglądały się przez okna.

„A jeśli Jankowi się coś przytrafiło?” – zaniepokoił się ktoś.

„A co miało mu się przytrafić – odpowiedział ktoś inny – myślisz, że go pożarł dzik?” – wszyscy wybuchli śmiechem. Zaczęli rozmawiać o wędkarzu widzianym nad rzeką, o śmiesznym starszym panu z wieży widokowej oraz o grze terenowej.

Ktoś z głębi autobusu zauważył: „A może on zablądził, albo skręcił nogę i nie może iść, albo spadł ze skały?”

„Co ty znowu wymyślasz” – zganili go pozostali. Ale teraz już wszyscy byli zaniepokojeni.

Niektórzy wysiedli z autobusu, podeszli na skraj lasu i wołali Janka. Po drzewami było już całkiem ciemno. Nie było też widać nauczycielki i kierowcy. Zmarznięci wrócili do autobusu.

Nikt się już nie odzywał. Wyglądali przez okna i czekali. Teraz nie widać już nawet było skraju lasu.

Nagle z mroku wyszli nauczycielka i kierowca z Jankiem.

Nic złego się nie stało. Janek strugał sobie kij i został za grupą, a potem trochę zablądził. Ale teraz już siedział na swoim miejscu i grzebał w plecaku. Nagle podniósł głowę i zapytał:

„Dlaczego wszyscy tak mi się przyglądacie?”

„My?... Tak sobie” – odpowiedzieli zmieszani.

Ktoś nagle zawołał – „Ty masz mnóstwo piegów na nosie!”

Wszyscy wybuchli śmiechem, także Janek.

„Ja je zawsze miałem” – odpowiedział.

Źródło: Ursula Wölfel, *Hannes fehlt. Die grauen und die grünen Felder* - Ravensburg 1982

Nauczycielka czyta opowiadanie, które nawiązuje do doświadczeń dzieci i dobrze nadaje się do rozmowy na omawiany problem.

Pytania pomocnicze

- Dlaczego Janek niczym się nie wyróżniał?
- Kto powinien czuć się odpowiedzialny za zaginięcie Janka i dlaczego?
- Dlaczego uczniowie w końcu zaczęli się niepokoić?
- Które dzieci w waszej klasie znacie bardzo dobrze, a które niezbyt dobrze?
- Od czego to zależy, że kogoś znacie lepiej?

Wariant 2.

Materiały: muzyka, chusteczki.

Cel ćwiczenia: dzieci dowiadują się, że są od siebie zależne, jeśli chcą razem tańczyć. Więż powstaje przez to, że jedna osoba musi prowadzić, a druga dać się prowadzić.

Przeprowadzenie ćwiczenia: uczniowie tworzą dwie grupy – widzących i „ślepych”. Każdy dobrowolnie przystępuje do jednej z grup. Ślepym zawiązuje się chusteczkami oczy, a jeśli

ktoś się boi, musi mocno zamknąć oczy. Zostaje włączona muzyka i wszyscy zaczynają tańczyć. Widzący przejmują odpowiedzialność za ślepych. Mają ich bez słów, delikatnie i uważnie prowadzić w tańcu. Następnie uczniowie wymieniają się rolami i tańczą jeszcze raz.

Tłumaczył i opracował **Andrzej Wendrychowicz**.

Publikacja za zgodą Humanistycznego Związku Niemiec.

Na portalu **etykawszkole.pl** znajduje się obszerny zbiór materiałów dla nauczycieli etyki.